

שפה הלכתית חדשה-עתיקה

הרב יאיר דרייפוס

הארת ההלכה

האדמו"ר מאיז'ביצא פרץ דרכים לחשיבה מחודשת על הארת ההלכה בקיום היהודי. הוא מבחין בין 'כללי תורה' – הנורמה, התורה שקיבלנו מסיני, עליה נשענות המסורות הוותיקות שמזמינות ציון, לבין 'פרטי תורה' שעיקרם הוא 'מה ה' אלוךך שואל מעמך', ההיענות לקיום ההלכה ממקום של החירות האישית, כביטוי לחופש, לכנות ולאונטיות.

בעל 'מי השילוח' קורא להבחין בין השאלה 'מהי ההלכה', לבין השאלה 'מהו רצון ה'. שאלה נפיצה ונוקבת על התהום.

האם קיום הלכה מתמצה בציון לנורמה, או שמקורו בעמקי תעלומת שורש נשמתו של היהודי? המציית לנורמה מבקש עוגן וביטחון במסורת, בספרים, אצל פוסקים. לעומתו, מבקש אלוךים ניצב חשוף נוכח עצמו ונוכח אלוךים, ושואל ומבקש תמיד לדעת מה הקב"ה מבקש ממנו. ממנו דייקא. החוויה הבסיסית שלו היא מעין התגלות שכינה ישירה ופרטית, שאינה סובלת זיוף וסטייה מהמצפן הפנימי המאוד אישי.

נראה שהיום, יותר מבעבר, על רקע התעצמות חירות הפרט כערך המכונן הדומיננטי של צורת האדם, גוברת התביעה ל'פרטי תורה', לקיום הלכה לא רק ממקום של הכנעה וציון, אלא ממקום של כיסופין דקדושה, מהיענות לתביעה פנימית לקדושה ולהעצמת הברית, החסד והשבועה. ברוח האריז"ל שלימד 'הריעו לה' כול הארץ' – ר"ת הלכה, ההלכה היא תמצית הויטאליות, התשוקות והחיוניות.

* נערך על ידי הרב אורי ליפשיץ וגבריאל בומן.

עברתי התהפכות

בצעירותי ינקתי מהרוח הישיבתית שטיפחה רוח של ציות והכנעה. לא היה אז מקום לשאלות אישיות. המסר היה ברור – זאת התורה. וכפי שהתבטא הגרי"ד סלובייצ'יק 'טרנסצנדנטי, טרנסצנדנטי, טרנסצנדנטי'. זו היא התשתית ה'מתנגדית' של דמותי.

נער הייתי גם זקנתי. ואני רואה לנגד עיני שינויים בצורת האדם ובעיקר בהתעצמות התביעה הפנימית 'להתחבר'. לא במובן הירוד, אלא כתביעה גבוהה ונוקבת להצמיח תורה ממקום שלא הלך אדם שם ולא שזפתו עין איה.

מתבקש לשנות את השפה ולהעצים את התורה ממעמקי הרוח האנושית. לשנות את השפה משפה מנוכרת נורמטיבית, ל'שפת הלב', שבאופייה היא אישית, רכה, ממקום של "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה".

אני מדגיש תמיד לעצמי ולאחרים – קודם כול אנחנו 'מתנגדים', אח"כ אנחנו 'חסידים'. התשתית של צורת היהודי היא הנורמה, כללי תורה. רק היות שכולנו אזרחים של ריבוי עולמות וריבוי זהויות, מתבקשות אינטליגנציות חדשות של יכולות לשייט בין סתירות ומלכודים, לתת דרך במים כאוטיים שאינם סובלים חשיבה ליניארית.

אדמו"ר הזקן כבר הבחין בדורו בין שני מיני צדיקים – אנשי ההלכה שנמשלים לשור הבר, ההולך על אדמה יציבה, ובעלי הסוד, אנשי הנסתר, שהם 'נוני ימא', דגים בים שחיותם מהשיוט חסר המנוחה במצולות ימים.

ברשימה הזו, אספר על התהפכות אישית שלי בתהליך ארוך ומיוסר. תהליך של היערכות לשפה חדשה, שפת הלב, שחייבה אותי להתענות כר' זירא שהתענה מאה תעניות כדי לשכוח את תורת בבל.

מכאן נפתחים בפני פתחים חדשים-עתיקים שמבשרים מידה של דמוקרטיזציה של ההלכה, ומעמידים את האחריות לכינון הדמות ההלכתית על ההכרעות האישיות, ולא על רבנים וספרים. מכאן גם הבחנה ביחס לדמות הרב, מכיוון של פוסק הלכה לכיוון של יועץ הלכה, שממעט את האגו והסובייקט העצמי, לטובת מרחב מאפשר ופתוח.

הלכה ומנהג מהמקום הכי אישי: מאכלות אסורות

ר' חיים ב"ר בצלאל¹ כתב את הספר 'באר מים חיים', ובו טען כלפי הרמ"א, שעל ספרו 'תורת חטאת' ראוי להביא קרבן חטאת.

טענתו היא שאסור לכתוב ספרי מנהג לכלל ישראל. הטעם הוא, היות שמנהג צומח בכל קהילה ועובר בכל משפחה במסורת אבות. מנהג הוא תורה שבעל פה, וכתבתו והחלתו על הכלל מעקרת ומסרסת את חיוניותו. ניתן לומר שהמנהג הוא הרובד האינטימי-סודי שאדם נושא בקרבו על רקע מסורת משפחתו, קהילתו וההקשר של מוצאו. כך כתב:

הנה גלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין, שעיקר הוראה שדיברו בו רז"ל, אינו אלא באיסורי מאכלות, שנקרא סתם 'איסור והיתר', ובו החמירו רז"ל יותר ממה שהחמירו בכל שאר איסורים אפילו הם חמורים יותר. עד שמצינו בחכמי כל הדורות שהיו לפנינו, שהיו חוששים מאד לכל דבר המוקצה מחמת איסורי מאכלות, והוסיפו תמיד טהרה ופרישה לאסור איסור על נפשם.

ואותם החומרות הבאים באיסורי המאכלות, אינם משום הרחקה בעלמא, כשאר איסורי דרבנן, רק (=אלא ש) הם מזיקים לנפש כמו גוף האיסור. כדרך שאנו רואים גם כן לפעמים, שנפשו של אדם קצה בשום מאכל שאפילו הוא מתוקן ומקובל טוב, אם יאכלנו בעל כרחו יזיק לו כאילו היה דבר ארסי, כך הדבר בהוראת איסור והתר, שהוא כמאכלו של אדם, שאין להכריחו בכל דבר שליבו נוקף עליו לאמר קבל דעתי... לפי שהוא דבר זר מאד, שיטמא האדם את גופו באכילת האיסור, כמו שהתפאר הנביא בעצמו: "הנה נפשי לא מטומאה ובשר טריפה ונבילה לא אכלתי וכו'". שפירשו אותו רז"ל על הפרישות והטהרה היתירה שלקח הנביא בעצמו אף בדברים המותרים.

וכן מה שאמרו רז"ל שאפילו בהמתם של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן, פירשו התוספות דדוקא באיסורי מאכלות אינו מביא תקלה לידם אבל בשאר איסורים לא, שהרי מצינו בר' ישמעאל שקרא והיטה בשבת.

¹ אחיו של המהר"ל, שהיה חברותא של הרמ"א.

וכמו שלא יערב לו לאדם רק המאכל שתיקן לו הוא עצמו, כפי אשר תאוה נפשו לאכול, ואינו רוצה כלל להיות מצפה על 'שולחן ערוך' שלהם. ולזה מנעו הראשונים מלחבר שום ספר מיוחד על דיני איסור והתר לקבוע המנהג והלכה לרבים. מכל זה התימה ופלא מן הרב המופלא בדורו החסיד הגאון מוהר"ר משה איסרליש ז"ל, אשר חיבר ספר מיוחד על דיני איסור והתר וקראו 'תורת חטאת'...

הדברים של ר' חיים מבוססים על השוואה בין הצד האיסורי-פורמלי של ההלכה, לבין היות האיסור רע ומזיק כמו רעל לנפש. הוא נשען על תגובתו של יחזקאל הנביא לצו ה' שיאכל לחם מאוס:²

"ואומר, אהה ה' אלוקים, הנה נפשי לא מטומאה, ונבילה וטריפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה, ולא בא בפי בשר פיגול".

השוואה בין האסור לבין המאוס, עוררה כבר את חז"ל לפרשנות שלפיה הרתיעה ממאכלות אסורות, מקורה בדחייה נפשית אינטואיטיבית עד כדי תחושת גועל מהאיסור. ההנחה היא שליהודי יש קדושה במעיו, והוא אינו מסוגל לזהם את גופו. לא רק בנבילות, אלא גם במיאוסים שאינם אסורים עפ"י הלכה.

ר' חיים הסיק מכך, שיהודי חייב לאמץ לעצמו שיח הלכתי אישי-אינטימי, ולא להסתפק בנורמה. השאלה שעל היהודי לשאול את עצמו איננה רק: 'מה אסור לאכול', אלא 'מה אסור לי לאכול'. זו בעצם ההבחנה שבין ההלכה [שהיא נורמטיבית] לבין המנהג [שמסקף חיוניות אותנטית]. אלא שר' חיים מחדד את הדברים עד העיצוב ההלכתי-אישי של כל יהודי. לפי תפיסתו של ר' חיים, ישנה רגישות יוצאת דופן ליהודי בכל הקשור לקדושת גופו ולמאכלים שמכניס לפיו. הוא מלמד שסתם 'איסור והיתר' הוא בענייני מאכלות אסורות, ואף ישנו רובד

² מיני דגן שנאפים על צואת אדם ובקר: "ועוגת שעורים תאכלנה, והיא בגללי צאת האדם תעוגנה לעיניהם... ויאמר אלי, ראה נתתי לך את צפיעי הבקר תחת גללי האדם, ועשית את לחמך עליהם", יחזקאל, ד, יב – טו.

מיסטי, סייעתא דשמיא מיוחדת שמונעת תקלה מצדיקים דווקא במאכלות אסורות.³

השאלה שיהודי צריך לשאול את עצמו בענייני המאכלות היא אישית, ומשקפת את שורש נשמתו ורגישותה.⁴ אל לו ליהודי להסתפק ביציאתו ידי חובה, אלא עליו לחתור במעמקי נשמתו וליבו כדי לעצב שיח אישי הלכתי. כל יהודי עורך את השולחן לעצמו, ואין לזרים איתו.

השינוי נדרש אצל הרבנים

מתוך הבנה זו של ההלכה, אני טוען שההלכה לא צריכה להשתנות, לפחות לא כקריאת כיוון כללית. ההלכה היא הבית שלי והברכה שלי, ואין לי בית אחר שבו אני מממש את עצמי לא רק כיהודי אלא כאדם בן חורין.

השינוי שמתבקש הוא דווקא אצל הרבנים והדיינים. אני מדבר על שינוי עמוק שהשלכותיו מרחיקות לכת. הכיוון הוא שרב לא יהיה צינור לקול ההמון, לפוליטי, למחמיר. כנגד השתלטות גורם הפחד, אני מחפש רבנים חירותיים, עצמאיים בדרכס ובפסיקתם, שאינם מפחדים אלא מאלוקים, ובעיקר – וזו נקודה משלימה – כאלה שהעצימו כישורים אנושיים שיאפשרו להם לגעת

³ תלמוד בבלי, מסכת חולין, דף ה עמוד ב:

“היכי מסתייעא מילתא למיכל איסורא? השתא בהמתן של צדיקים אין הקב”ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן”.

תוספות, מסכת חולין, דף ה עמוד ב:

“צדיקים עצמן לא כ”ש – תימה דהא אשכחן יהודה בן טבאי שהרג עד זומם בפ”ק דמכות (דף ה:); ור’ ישמעאל שקרא והטה בפ”ק דשבת (דף יב:); ואור”י דדוקא במידי דאכילה אין הקב”ה מביא תקלה על ידן שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור...”

⁴ באשר ל”בשר חלק”, יש להעיר שזו אינה נורמה אלא הכרעה אישית. הבעיה היא שההתייחסות לחומרות כאידיאל וכעשייה מעבר להכרחי, הציבה את ה’גלאט’ כמדד ליראת שמים. מבחינת ההלכה, אין כל מניעה לאכול בשר שהורה בו חכם, כשם שבכל התורה כולה אין הוראת חכם גורעת. וכי יעלה על הדעת שאישה ששאלה רב על מראה מסופק, והרב התיר לה, שתימנע מלטבול ותחמיר על עצמה? הנקודה היא שבעיקר במאכלות אסורות ראוי ליהודי על פי אובנתא דליבא דיליה – הבנתו האינדיבידואליסטית, התחושות שבמעמקי ליבו – לעצב נורמות אישיות. זה שיח אישי וסודי בינו לבין עצמו ובין קונו, ואסור לערב מישור זה במחויבות הנורמטיבית.

בכאב האנושי, שיתנו תחושה טובה לבעלי הדין – שבדרך כלל הם שבעי רוגז וכעסים – וכל שהם מחפשים הוא ביטחון וחיזוק כדי שיוכלו לטעון באמת את טענותיהם.

מניסיוני אני יכול לומר שהמרכיב של אנושיות, הקשבתו-מעורבותו המנטאלית של הרב, דמותו כחומל ועושה טוב, כל אלו אינם פותרים בעיות, אך ממתיקים את השיח. בעיות רבות נפתרות באקלים של אמון, לב טוב ויצירתיות. לצד זאת, נינוחות ורגישות אנושית אינם תחליף לדמות רבנית חופשית משוחררת. שיכולה לומר אמירות נחרצות מהמקום המאוד אישי. מהאמת הפנימית של הרב.

בנוסף, אני מציע שרבנים ייראו כאחד האדם, גם במובן החיצוני. אין צורך בפראק ואפילו לא בקתדרה המתנשאת מעל בעלי הדין. אולי היה לכך ערך בעבר, אבל כיום יש לשים דגש על יצירת קשר וחיבור אנושי.

אבהיר ואומר, רב אינו צריך להופיע כלא אנושי, כמי שאין לו בעיות קשות וסבוכות. ככל שיהיה יותר אנושי, כן וחשוף, כך יישמעו דבריו, וכך תורתו תהיה רצויה, דבר נאה ומתקבל.

לתת בים דרך - הלכה בעולם כאוטי

התפקיד המסורתי של ההלכה הוא יצירת סדר חברתי בעולם של תיקון. כפי שניסח היטב הרמב"ם, בנוגע לידיעת המצוות "שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר".⁵

התודעה הציבורית היום מתמקדת בשאלות קיומיות אישיות, שחלקן אחוזות במחוזות של 'קושיות שאין עליהן תשובה'.

⁵ רמב"ם, משנה תורה, ספר המדע, הלכות יסודי התורה, ד, יג.

מה יש להלכה לומר על יחסים סבוכים בזוגיות, על בעיות בין ילדים להורים, על שאלות של הורים מזדקנים? האם להלכה יש מה לומר על שתיית אלכוהול? אפילו שאלות של צניעות נשים – שאין לגברים לעסוק בהן – האם הן שאלות הלכתיות? הרי ברור שהשיח של אדם עם גופו, ובוודאי שיח של אישה עם הגוף שלה, הוא סיפור שכולל מצוקות מאד קשות, בעיות של דימוי עצמי, יחס נפשי וכיוצא בזה.

לבוש כזה או אחר אינו בהכרח ביטוי לחוסר יראת שמים או לעודף יראה. ראוי ללמוד את עקרונות ההלכה ואת הגישות, אבל בשדה שבין הידע ההלכתי לבין הבעיות החיות הממשיות, יש מרווח שרק מי שיודע בטיב שאלות כאלה יתעסק איתו.

מה יש להלכה לומר על מצוקת הפרנסה? על יצירה? על עמדות פוליטיות? על התנסויות רוחניות או גופניות – קולנוע, תנועה? על שאלות של הסובייקט שכבר אינו מאמין, למצער לא אמונה תמימה? מה יש להלכה לומר על שאלות כאלה? אנשים חשים, במידה רבה של צדק, שלהלכה, כמו גם לרבנים, אין מה לומר.

הכרעה הלכתית כלקיחת אחריות

בשדה השיח המאוד אישי בין השואלים לבין הרב ישנו רובד משוחרר, חופש מיסטי של הרב להיות שותף לשואלים. לא להורות להם מבחוץ, אלא לקרות שם לסיטואציה ביחד איתם. האחריות להכרעה היא בסופו של דבר על השואלים בלבד.

גם בתחומים רפואיים חלפו הזמנים בהם הרופא הוא ה"יודע כל" והכרעותיו מוחלטות. אדם אחראי לוקח אחריות על הכרעותיו. אדם רציני מתייעץ בלי גבול, אבל בסופו של עניין הוא ורק הוא מחליט על גופו ובריאותו.

כך ראוי גם בשאלות חמורות בהלכה. אחרי מיצוי ההתייעצויות וראיית שלל היבטים על הסוגיה שמעסיקה את השואל, ההכרעה מה לעשות שמורה לאחריות האישית שלו. ואל לרב להתערב בהכרעות החופשיות של השואל.

הרב צריך ליעץ ולהתרחק מעמדת ה'פוסק'. צריך למעט את עצמו, רק 'להיות נוכח', להציע את מחשבותיו ודמיונותיו כדי להפרות את השיחה, ולשתף איך הוא רואה את הדברים ומה הוא היה עושה.

אבל, כאמור, ההכרעה נשארת תחומה בד' אמותיו של השואל. כשזוג מתחבט אם להפסיק הריון, או כיצד לנהוג במצב של 'עקרות הלכתית', אחרי לימוד העקרונות והשיחה ההלכתית לגווניו השונים, בני הזוג השואלים נדרשים להיות בייחוד עם עצמם, ולהתבונן ב'לבן שבעיניי' של עצמם ושל הסיטואציה, לצרף תפילה לסייעתא דשמיא, ולהחליט.

לדאבון הלב, היום המגמה בדיוק הפוכה, רבנים רואים עצמם כשליחי הנורמטיביות ומבצרי החומות. אולי זהו המקור לקיבעון, לפחדים ואף לפוליטיזציה של ההלכה.

מאידך, צריך להיזהר. רק יראת שמיים ממשית לא תעוות את הדין. ה'אפליה המתקנת' מהנורמטיבי לאישי, איננה הזמנה להקל, חלילה, במצב בו ברור שצריך לאסור. והרבה פעמים השואל שנדרש לקחת אחריות, ומקשיב לפעילות ליבו בעמידה חשופה נכחו יתברך, יחליט להחמיר במקום שאולי יש מקום להקל.

לשם האיזון הנכון, כיום נדרשת לא רק יראה אלא לא פחות – אהבת שמים. כניסוח הרמב"ם את האהבה בספר המצוות⁶ "אהוב אותו עד שתקרא אליו בני האדם" – האהוב עושה נפשות לאהבתו ומפיץ אותה.

להאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים

בענייני הלכה ובכלל, אני מקל. לא כסומך על מסורות מקילות, אלא אני באמת נשען על שורש נשמתי.

תודה לאל, זכיתי בחוש לפסוק, וההבשלה והגיל מאצילים כתפיים די רחבות. אני חש שהנטייה להקל איננה ביטוי של הקלשת היראה, אלא של העצמתה.

⁶ רמב"ם, ספר המצוות, עשה, ג'.

המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. אנחנו נקראים להידבק במידותיו, להיות תמיד מאירים מקו הרחמים ולנסות להאיר לארץ ולדרים עליה. להמתיק לדרי הארץ את חייהם כאן בהאי עלמא.

להקל משמעו להמתיק ולהאיר פנים, זו היכולת להכריע בדעת עמוקה, ובאמת לראות צדדי קולא, ככל שזה אפשרי. הקלה היא פוזיציה הכוללת עמידה חשופה של סנגוריה על העולם ועל בני האדם. התיאור של הרעפת טוב וחסד מבחינתו של יהודי עובד ה', היא הגיונית ומתבקשת. ההלכה איננה נורמה אטומה וקשוחה, היא הנוכחות האלוקית עצמה, מקור ההשראה. היא נועדה לתת ולהפיץ טוב.

מכיוון דומה, האריז"ל אמר ש"הריעו לה' כל הארץ" – ראשי התיבות הם הלכ"ה. לא ממקום של קיבעון, אלא תרועה ושמחה.

הלכה היא התשוקות הוויטאליות, השמחה והחיוניות, בניגוד לדימוי הזעוף שהתקבע בשפה, בקונוטציה של המילה 'הלכה', שנתפסת כפורמאלית, כדינית, של פנים זעופות.

הרב כיועץ

בעקבות מסלול חיי, אני מצוי היטב בשפה הפסיקתית. כיהנתי שנים רבות כרב קהילה ובזמנו הייתי שקוע רבות בפסיקה. במבט לאחור, הפוזיציה הזו שייכה אותי בעל כורחי, ושלא בטובתי, להיות מייצג של משהו, של מסורת הפסיקה לשורותיה, להיררכיה שלא אני בניתי, ושכלי בחירה אישית, נהייתי חלק ממנה. נשאתי בתוכי תחושה של מחנק.

ואז הגיעה ההכרעה שלי להקים את 'שיח', שהייתה מעין 'חזרה בשאלה' מבחינתי. עזבתי כמעט לחלוטין את האינטנסיביות ההלכתית, כדי להיות עם הרב שג"ר. באתי בתחושה שנוכל לכוון שפה חדשה שתישען על הנחות של חופש, ותתבסס על הממד החילוני החופשי שבדמותי. אני מזהה את הממד הזה עם הארצישראליות שבי, ממנה אולי תיכתב תורה חדשה. במבט לאחור, התנועה הזו, שהייתי מצוי בתוכה, נתפסת אצלי בדומה לתעניות שהתענה ר'

זירא כדי לשכוח את תורת בבל. להרגשתי, אין ולא תיתכן רציפות ליניארית שתצמיח שפה חדשה, ללא שבירה ומחיקה מסוימת של הקודם.

חווית הפסיקה ודמות הפוסק

בעקבות תיאור ה"חזרה בשאלה" שחוויתי בהקמת הישיבה, הואר לי שפסיקה היא כמו לידה – היא אינה נשענת על כלום. כמו עובר הלומד את כל התורה במעי אימו, וכשיוצא לאוויר העולם, בא מלאך וסוטר על פיו ומשכח הכול. ובעת שנולד "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע".

מעין זה המעבר מפרויציה של לימוד הלכה, כחלק ממקיפים של בית מדרש, אל התערבות ובלילה בנשמות בני אדם המבקשים מענה. הפוסק אינו אמור ליישם את מה שלמד, אלא לשכוח את תלמודו, ולהתייצב חשוף נכחו יתברך, ונוכח עצמיותו, ונוכח מבט פניו של השואל, ושם להישבע שבועה להיות צדיק, חומל, מרחם, ודבק במידותיו, שמאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. בחלל הפנוי שבין הידע ההלכתי לבין הפנים והנפש המבקשת, שם האלוקים.

לא כל הרוצה ליטול את השם ייטול

מי שלא טעם טעם של אדם, וטעם ביאה וטעם של כבוד אבוד וטעם של התבזות ועוד מיני טעמים וריחות ממעמקי הקיום האנושי, ומתהומות השברים התהיות והמחשכים, שלא יהיה לו עסק עם פסיקת הלכה.

חומרי הגלם של הפוסק הם חומרי הקיום המחוּספּסים, המתעתעים והכאוטיים.

תכלית הפוסק היא 'לתת בים דרך'. נביעתו של איש ההלכה, ובסופו של עניין הכרעותיו ההלכתיות, ממשיות ככל שבוקעות מהתגלות שורש נשמתו, מהכנות והחופש האינסופי שמשם יניקתו. מהמקום הזה חוזרת אליו התורה שלמד ברחם, בבית המדרש, באותיות הפוסקים.

"לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה".

הלכה אינטימית ואמונה אישית

כאמור, אין לי בעיות עם ההלכה. היא הבית שלי. מקור ההשראה, החופש, הברית, החסד והשבועה, מקור הברכה שאני זוכה לה. היא המקום שאני איתו באינטימיות. כדבריו של פרופ' יוסף בן-שלמה ע"ה, כששאלו אותו אם הוא מקיים מצוות, ענה: "היחסים שלי עם אלוהים יותר סודיים מהיחסים שלי עם אשתי".

אינני פוליטרוק של החברה הדתית או של הנורמות הישיבתיות. הדו שיח שלי עם עצמי ועם אלוקים, כמו גם ההכרעות שלי בענייני הלכה, הם שלי ורק שלי. רק אני ואלוקים. כשם שקבלת עול מלכות שמיים שלי, לפחות פעמיים ביום, היא ביטוי להכרעה אישית ממשית ביותר, ולא ציות לנורמה חיוורת שאני נבלע בה, כך ההכרעות שלי בהקשר עולמי הדתי, האמונה שלי, היחסים שלי עם הקב"ה, התודה שאני מודה לו, כמו גם התרעומת שאני מתרעם עליו – אינן עניין לאיש זולתי.

אני יכול רק לבקש לתת אמון שאני אדם רציני, ולכבד את ההכרעות שלי, גם אם אינן מוצאות חן או אינן תואמות את טעמו של פלוני או אלמוני.

למשל, כשאני מחליט להתפלל ביחידות מסיבות שלי, שאיש שלא ינפנף מולי בספרים ובהלכות. אני מכיר את המקורות האלה. אני מבקש ודורש לתת אמון ולכבד את הכרעותי. זו היא התממשות דרך ארץ שקדמה לתורה.

כמו כן, נדרשים אנחנו לכבד את השואלים ואת החלטותיהם. כשבני זוג לפני נישואיהם מתייעצים אם לדחות הבאת ילד ראשון, אני מטיל עליהם ורק עליהם את האחריות למעשיהם. אני משתף אותם במחשבות שלי גם על ההלכה וגם על המסורת ועל המדיניות של ההלכה, אבל אינני מתערב לעולם בהכרעות של אחרים. גם אם יבקשו שאחליט בשבילם – תמיד אני מסרב.

כך, כשבאים אלי זוגות להתייעץ על הפסקת הריון, אני מבהיר מראש, שאחרי בירור ההיבטים הרפואיים מחד, ושלל ההיבטים ההלכתיים בהתאם לנתונים הממשיים שהזוג שוטח בפני, ההכרעה אם להפסיק הריון תוכרע בידי בני הזוג, ובשום אופן לא ע"י רופא שתפקידו לשטוח את ההיבטים הרפואיים ואת עמדתו – מה נראה לו נכון לעשות. גם לא ע"י פוסק הלכה. בהקשר הזה, אני רואה את עצמי כיועץ, כשותף לייסורי ההתחבטות. ולא כמי שנדרש להכריע מה לעשות.

מניסיוני למדתי שהאוצר היקר ביותר שיש היום לאנשים, במיוחד בתרבות בה אנו חיים היום, היא הריבונות המוחלטת שלי על מעשי ועל החלטותיי. כל אחד מתייעץ עם מי שרוצה. רק שבסופו של עניין אדם מקפיד מאד על חירותו ועצמאותו. כך גם הדבר בעניינים רפואיים, במיוחד היום, שיש מידע רב באינטרנט, אחרי התייעצות עם רופאים, ההכרעה היא בידי האדם עצמו. זו בעצם הברכה של התקופה הזו.

וברוח זו, במקום שאני מחמיר על עצמי מעבר לנורמה ההלכתית, מסיבות הידועות רק לי, אני מבקש ומצפה לקבל את התנהלותי ממקום של אמון עמוק שהשיח שלי עם ההלכה עמוק מיני עמוק ומקורו בכיסופין דקדושה.

אז למה אני משתדל להימנע מלהשתתף בשירה משותפת, אם ברור לי שלפי ההלכה יש שלל נסיבות מתירות?⁷

ככה.

כפי שכתוב בספרי הסוד 'ככ"ה - כתר כול הכתרים'.

למעלה מטעם ודעת.

זו הדרך שלי להתמודד עם עצמי, עם הנורמות ההלכתיות שאני נותן בהן אמון, ואני מקבל על עצמי את עול ההלכה לא כי משהו מחייב אותי אלא בהכרעה חירותית גמורה. ודווקא מהמקום הכי אישי וחשוף לפניו יתברך, אינני מסתפק בגדרי איסור ייחוד, ומחמיר על עצמי גם במקום שההלכה מתירה. הכול לפי אובנתא דליבא, מהמקום הכי אישי.

האדמו"ר מאיז'ביצא מלמד שיהודי המתחסד עם קונו מבחין בין השאלה מה ההלכה לבין השאלה מה רצון ה'. שאלה שיש לה פוטנציאל נפיץ.

⁷ בצעירותי למדתי מר' משה הרש"ל ע"ה, כששאלתי אותו אם אני יכול התארח עם רעייתי בשבת במוסד של בחורות ששרות זמירות שבת, וענה לי בפשטות שאין כל בעיה, רק שאסיח דעת משירת הנשים או אשיר לעצמי או כיו"ב.

כפראפרזה על דבריו, אני שואל לא מה רצון ה', אלא מה הרצון שלי.
אני דורש מעצמי דין וחשבון אם שותפות באירוע כזה או אחר, שאין בו שום
בעיה הלכתית, מתאימה לצורה שלי ולצורת עבודת ה' שלי.
כמו שאת רוב מעשי אני בוחר להעלות מתחום ההכרח לתחום החופש.
נוכחתי לדעת שברגע שאינני איום על איש, ואינני מנסה לכפות על מישהו מה
שאינו מעוניין בו, ואינני מתנשא או גורם לזלזול בערכו של מי שאינו הלכתי,
ברגע זה נפתח הלב.⁸

ובכן, כמו שציינתי לעיל, אין לי מה לומר למי שההלכה אינה 'כוס התה' שלו.
אני יכול רק לספר על עצמי. וזה המון! אינני בא לשכנע שום אדם שיראה
בהלכה ובאורח החיים ההלכתי את ה'סיפור שלו', הנרטיב שלו.

*

אחר כל זאת, הצד ה'מתנגדי' שלי קודם לצד החסידי.
נקודת המוצא שלי היא לא לשנות ממנהג אבותינו נוחי נפש.
ואני מקפיד על כללי ופרטי ההלכה עם 'נרוויים' של בחור ישיבה.
ה'מקיפים' שלי שהם עמוד הענן ועמוד האש שלאורם אני הולך, הם המסורות
הוותיקות.

אני מתפלל תמיד שה' הטוב יאיר עיני ויצליח דרכי
ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי.

⁸ לפני עשרים שנה הוזמנתי ללמוד עם קבוצת נשים חילוניות שעסוקות בשירה, על שירה וקול
בחסידות. התנית את הגעתי בכך שלא ישירו בנוכחותי. זכיתי למקלחת צוננים על הפרימיטיביות
והחושך של ה'דוסיים'. אמרתי שאני לא בא לכפות כלום על אחרים, ואינני מייצג כלום. רק שזו
בקשה אישית ואני מצפה לכבד אותה. הריבור הזה שבר את המחיצות בינינו ונפתחו הלבבות.